

КЛАСИФІКАЦІЯ ВОЛОНТЕРСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В УКРАЇНІ

Сірко В. С.

Стаття присвячена питанням класифікації волонтерських організацій та їх видам. Розглянуто дефініцію поняття «класифікація», надано власне визначення цього поняття. Розкрито та проаналізовано характерні ознаки поняття «класифікація». Автор наголошує, що основна мета класифікації полягає в забезпеченні єдиних засад ідентифікації об'єктів, систематизації інформації про їх види для подальшого використання суб'єктами права на інформацію, організації суцільного і вибіркового аналізу, зіставлення з подібними класифікаціями. Правильність вибору критеріїв класифікації залежить від ступеня врахування всіх найбільш характерних ознак, якостей і властивостей досліджуваних елементів, визначає її пізнавальну значимість і науково-практичну цінність.

Звернута увага на те, що питання стосовно класифікації волонтерських організацій набуває актуальності у зв'язку з підвищенням ролі цих утворень у житті суспільства. Класифікація волонтерських організацій дає можливість не лише узагальнити наявну інформацію щодо видів волонтерських організацій, а й відкрити їх нові властивості для глибшого усвідомлення природи діяльності таких утворень.

Ключові слова: волонтерська діяльність, волонтерські організації, види, класифікація, напрями волонтерської діяльності.

Статья посвящена вопросам классификации волонтерских организаций. Рассмотрена дефиниция понятия «классификация». На основе приведенных определений данного понятия сделана попытка дать собственное определение. Указаны характерные признаки понятия «классификация».

Автор отмечает, что основная цель классификации состоит в обеспечении единых принципов идентификации объектов, систематизации их видов с последующим использованием суб'єктами права для получения информации, организации сплошного и выборочного анализа, сопоставления с подобными видами и группами.

Правильность выбора критериев классификации зависит от степени учёта всех наиболее характерных признаков, качеств и свойств изучаемых элементов, определяет её познавательную значимость и научно-практическую ценность.

Вопросы классификации волонтерских организаций приобретают актуальность в связи с повышением роли этих образований в жизни общества. Классификация волонтерских организаций даёт возможность не только обобщить существующую информацию о видах волонтерских организаций, но и открыть их новые свойства для более глубокого осознания природы деятельности таких образований.

Ключевые слова: волонтерская деятельность, волонтерские организации, виды, классификация, направления волонтерской деятельности.

The article is devoted to the problems of the classification of volunteer organizations and their types. The definition of the concept "classification" is considered, the definition of this concept is given. The characteristic features of the notion "classification" are revealed and analyzed.

The author emphasizes that the main purpose of the classification is to provide a unified basis for the identification of objects, to systematize information about their types for fur-

ther use by subjects of the right to information, organization of continuous and selective analysis, comparison with similar classifications.

The correctness of the choice of criteria for classification depends on the degree of taking into account all the most characteristic features, qualities and properties of the investigated elements, determines its cognitive significance and scientific and practical value.

Attention is drawn to the fact that issues concerning the classification of volunteer organizations become relevant in connection with the increasing role of these entities in the life of society.

Classification of volunteer organizations provides an opportunity not only to summarize existing information about types of volunteer organizations, but also to discover their new properties for a deeper understanding of the nature of the activities of such entities.

Key words: volunteering, volunteer organizations, classification, types, volunteer activities.

Постановка проблеми. Волонтерські організації є одним із інститутів забезпечення прав, свобод та інтересів різних суб'єктів (людей, тварин, юридичних осіб, державних та недержавних органів), напрями діяльності яких корегуються політичними, економічними, соціальними потребами та удосконалюються з урахуванням нових викликів часу та національних і міжнародних тенденцій. Різноманітна спрямованість діяльності волонтерських організацій зумовлює значне їх різноманіття, що дає можливість вести мову про види цих утворень та здійснити їх класифікацію.

Метою статті є виокремлення видів волонтерських організацій та надання їх класифікації.

Стан дослідження теми. Питання діяльності та класифікації волонтерських організацій вивчалися багатьма науковцями: Н.І. Блажко, В.І. Борисовою, В.Л. Голубом, Ю.О. Заїкою, Т.Л. Лях, О.Ю. Літвіною, М.А. Ольховським, О.К. Сидоренком та ін., проте на сьогодні питання стосовно видів та класифікації волонтерських організацій набуває актуальності у зв'язку з підвищенням ролі цих утворень у житті суспільства.

Виклад основного матеріалу. Важливого значення, особливо в кризові періоди суспільного буття, набуває волонтерська діяльність, спрямована на зняття соціальної напруги шляхом підтримки найбільш знедолених категорій населення; забезпечення гідного існування громадян, які з об'єктивних обставин не здатні піклуватися про себе самостійно; «заповнення» неоліків державної соціальної політики, насамперед за рахунок оперативного реагування та надання ефективної адресної соціальної допомоги, що відповідає потребам і запитам конкретної людини; поширення гуманістичних та альтруїстичних ідей та настроїв у суспільстві тощо [1, с. 26].

Необхідно звернути увагу, що класифікація волонтерських організацій дасть можливість не лише узагальнити наявну інформацію щодо видів волонтерських

організацій, а й відкрити їхні нові властивості для глибокого усвідомлення природи діяльності таких утворень.

З огляду на тематику статті проаналізуємо дефініцію поняття «класифікація».

В економічній енциклопедії за редакцією Б.Д. Гаврилишина надається визначення класифікації: це розподіл об'єктів, понять, назв за класами, групами, рядами, за якого в одну групу потрапляють об'єкти, що мають певні загальні ознаки [2, с. 74].

Н.І. Кондаков вказує, що класифікація - це розподіл предметів будь-якого роду на групи, згідно з найбільш суттєвими ознаками, що належать предметам такого виду і мають відмінність від предметів інших видів, при цьому кожен клас займає в здобутій класифікації певне постійне місце і в свою чергу поділяється на підкласи [3, с. 373].

Аналіз вищевказаних визначень підкреслює такі особливості класифікації: а) розподіл об'єктів на групи, роди, види; б) наявність у об'єктів характерних ознак; в) наявність певного постійного місця.

З точки зору А.С. Конверського, класифікація - це систематизація предметів на основі угоди чи певних практичних міркувань, відповідно до ознак, що впливають з природи систематизованих предметів [4, с. 155].

М.Г. Тафтул визначає класифікацію як складний, багатоступінчатий поділ (тобто система поділів), який проводиться з метою одержання нових знань стосовно членів поділу і систематизації цих знань [5, с. 44].

Класифікація - це стійка і, як правило, досить складна система поділу множини досліджуваних об'єктів на підмножини таким чином, що кожний предмет займає в цій системі строго визначене місце, опиняється в одній з рубрик, які називаються «класом», «родом», «видом» тощо. Таке визначення пропонує О.В. Сулима [6, с. 188]. І.В. Хоменко дає таке визначення: класифікація - багаторівневий, послідовний поділ обсягу поняття з метою систематизації, поглиблення та отримання нових знань стосовно членів поділу [7, с. 71].

Найбільш вдалим, на мій погляд, є визначення, наведене С.М. Повторєвою, тому що більш детально розкриває зміст цього поняття: класифікація - це розподіл предметів певного роду на взаємопов'язані класи відповідно до найбільш суттєвих ознак, властивих предметам такого роду і відмінних від власних ознак будь-яких предметів цього роду [8, с. 86-87].

Аналіз визначення класифікації дає можливість отримати такий висновок: класифікація будь-яких об'єктів здійснюється за умови наявності в них характерних ознак; вона може бути як простою, так і багаторівневою, оскільки кожен з елементів класифікації також може бути поділений на групи; об'єкти відповідної групи, поєднуючи їхні ознаки, що не властиві об'єктам інших груп.

Р.А. Сербин звертає увагу на ключову характеристику класифікації: її мета, зміст полягає в забезпеченні єдиних засад ідентифікації об'єктів, систематизації інформації про їхні види для подальшого використання суб'єктами права на інформацію, організації суцільного і вибіркового аналізу, зіставлення з подібними класифікаціями [9, с. 152].

Аналізуючи дефініції поняття «класифікація», надамо визначення цьому поняттю: класифікація - віднесен-

ня об'єктів з характерними ознаками, що вирізняють їх серед інших об'єктів, до відповідної групи, класу, виду, розряду.

Проаналізувавши поняття класифікація, переходимо до питання класифікації волонтерських організацій. Волонтерські організації характеризуються значною різноманітністю. У зв'язку із цим пропонуємо розглянути їх класифікацію на підставі виокремлення критеріїв розмежування волонтерських організацій одна від одної.

В.А. Василенко підкреслює, що правильність вибору критеріїв класифікації залежить від ступеня врахування всіх найбільш характерних ознак, якостей і властивостей досліджуваних елементів, визначає її пізнавальну значимість і науково-практичну цінність [10, с. 229].

Поняття волонтерської діяльності натепер визначено статтею 1 Закону України «Про волонтерську діяльність» [11]: «Волонтерська діяльність - добровільна, соціально спрямована, неприбуткова діяльність, що здійснюється волонтерами шляхом надання волонтерської допомоги».

Волонтерська діяльність здійснюється за такими напрямками:

- здійснення догляду за хворими, інвалідами, одинокими, людьми похилого віку та іншими особами, які через свої фізичні, матеріальні чи інші особливості потребують підтримки та допомоги;

- надання допомоги громадянам, які постраждали внаслідок надзвичайної ситуації техногенного чи природного характеру, дії особливого періоду, правових режимів надзвичайного чи воєнного стану, проведення антитерористичної операції, у результаті соціальних конфліктів, нещасних випадків, а також жертвам злочинів, біженцям, внутрішньо переміщеним особам;

- надання допомоги особам, які через свої фізичні або інші вади обмежені в реалізації своїх прав і законних інтересів;

- проведення заходів, пов'язаних з охороною навколишнього природного середовища, збереженням культурної спадщини, історико-культурного середовища, пам'яток історії та культури, місць поховання;

- сприяння проведенню заходів національного та міжнародного значення, пов'язаних з організацією масових спортивних, культурних та інших видовищних і громадських заходів;

- надання волонтерської допомоги для ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій техногенного або природного характеру;

- надання волонтерської допомоги Збройним силам України, іншим законним військовим формуванням, правоохоронним органам, органам державної влади під час дії особливого періоду, правових режимів надзвичайного чи воєнного стану, проведення операції об'єднаних сил;

- сприяння уповноваженому органу з питань пробації у здійсненні нагляду за засудженими та проведенні з ними соціально-виховної роботи;

- надання волонтерської допомоги за іншими напрямами, не забороненими законодавством [1].

Напрями діяльності волонтерських організацій дуже різнопланові і тому жодна із волонтерських організацій неспроможна діяти в усіх зазначених напрямках, а тому вони переважно спеціалізуються за декількома або за одним.

До зареєстрованих організацій, які надають волонтерську допомогу незахищеним верствам населення, хворим, особам, що мешкають на окупованих територіях тощо, належать: Благодійна організація «Благодійний фонд «Праведник» (м. Київ), Благодійний фонд суспільних відносин «Брат» (м. Черкаси), Полтавська обласна благодійна організація «Реабілітаційний центр «Вихід є!» (м. Полтава), Міжнародна благодійна організація «Милосердя» (м. Харків), Благодійна організація «Благодійний фонд «Карітас-Київ» (м. Київ), Благодійний фонд «Доступні ліки» (м. Чернігів), Благодійний фонд «Час змін» (м. Одеса), волонтерська організація «Швидка волонтерська допомога» (м. Одеса), волонтерська організація «Донбас SOS» (м. Донецьк) та ін. [12].

Проведений аналіз установчої документації та практики діяльності зазначених організацій дає можливість вказати основні напрями та форми надання ними волонтерської допомоги: а) публічний збір благодійних пожертв; проведення благодійних аукціонів, негрошових лотерей, конкурсів та інших благодійних заходів, не заборонених законодавством; б) сприяння в створенні центрів для дітей-сиріт, малозабезпечених, інвалідів та інших осіб, які потребують опіки; допомога дитячим будинкам, притулком, інтернатам; сприяння в організації доставки гуманітарної допомоги багатодітним та малозабезпеченим сім'ям; в) надання медичної допомоги особам; організація системи адресної допомоги особливо нужденним; г) надання допомоги особам із різними вадами здоров'я, наркозалежним, а також тим, хто цього потребує; попередження поширення ВІЛ-інфекції серед окремих груп ризику; ґ) надання правової та іншої допомоги особам, що відбували покарання в місцях позбавлення волі; д) організація системи підтримки обдарованої молоді.

Значною мірою питаннями проведення заходів, пов'язаних з охороною навколишнього природного середовища, збереженням культурної спадщини, захистом тварин опікуються такі волонтерські організації: Громадська організація «Фельдман Еко-Парк» (м. Харків), Громадська організація «Екологічно-туристичний просвітницький центр «Здоров'я» (м. Стрий, Львівська обл.), Благодійна організація «Благодійний фонд «Волонтерський рух» (м. Київ), Громадська організація «Охорона навколишнього природного середовища і правопорядку» (м. Миргород, Полтавська обл.), Благодійна організація «Корпорація монстрів» (м. Одеса) та ін. [12].

До повсякденних турбот волонтерів у сфері захисту природи входить насамперед: створення груп добровольців для прибирання навколишнього середовища, насадження лісів; співпраця з місцевою владою з метою створення безвідходного виробництва, сміттєпереробних заводів, використання альтернативного палива, сонячних батарей тощо.

Керуючись гуманістичними принципами, із урахуванням положень Закону України «Про захист тварин від жорстокого поводження» [13], волонтери постійно здійснюють низку заходів у цій сфері, а саме: створення притулків, центрів стерилізації та утилізації, кладовищ для тварин; надання матеріальної, фінансової, консультативної, організаційної та іншої допомоги активістам-захисникам тварин, притулкам для тварин та волонтерам; проведення заходів з інформування гро-

мадськості про проблематику утримання бездомних тварин; організація благодійних акцій із залучення коштів, речей, обладнання та іншого від населення на допомогу притулкам для тварин; підтримка міських, регіональних та загальнодержавних програм подібних напрямів; співпраця з органами публічної влади та органами місцевого самоврядування.

Шляхом надання фінансово-матеріальної допомоги ініціативним групам, організаціям, колективам установ та залучення до співпраці бізнес-структур, органів місцевого самоврядування Міжнародний благодійний фонд «Всесвітня місія сталого розвитку суспільства» (м. Київ), Благодійний фонд «Розвиток села» (Київська обл., смт Барішівка) та Хмельницький регіональний благодійний фонд «Зміцнення громад» (м. Шепетівка, Хмельницька обл.) [12] намагаються вирішувати нагальні проблеми територіальних громад.

У 2015 році було прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законів щодо волонтерської діяльності» [14], в якому абзац 7 пункту 2 статті 5 надає право волонтерським організаціям (установам та організаціям, що залучають до своєї діяльності волонтерів) для здійснення волонтерської діяльності на території України залучати іноземців та осіб без громадянства. Це волонтерські організації: Міжобласна волонтерська організація «Світ-Україна» (м. Артемівськ); громадська організація «Правозахисна волонтерська група» (м. Львів); Одеський благодійний фонд реабілітації та соціальної адаптації громадян без визначеного місця проживання «Шлях до дому» (м. Одеса); Благодійний фонд «Жива надія» (м. Одеса) та ін. [15].

Аналіз діяльності волонтерських організацій за ставовою належністю її членів дає можливість виділити суто жіночі волонтерські організації: Українська жіноча варта (м. Київ); Благодійний фонд «Марини Шеремет» (м. Київ) [15]; Волонтерська організація «Швейний батальйон» (м. Дніпро); Волонтерська група «Едера» (м. Івано-Франківськ); Благодійний фонд «Людмила» (м. Одеса) [16]; Благодійна організація «Благодійний фонд «Солдатські матері» (м. Запоріжжя) та ін. Більшість волонтерських організацій мають у складі як чоловіків, так і жінок волонтерів: Благодійна організація «Гармонія» (м. Вінниця); Волонтерська сотня Далії Северин (м. Одеса); Громадська організація «Волонтерський центр допомоги військовим і цивільним «Вільна доля» (м. Дніпро) [16] та ін.

Одним із напрямів волонтерських організацій є надання допомоги Збройним силам України, законним військовим формуванням, правоохоронним органам, насамперед під час проведення антитерористичної операції на тимчасово окупованих територіях. До 2014 року волонтерство у вказаній сфері фактично було відсутнє, але складні соціально-політичні умови на Донеччині, Луганщині та загалом у всій країні змусили переоцінити громадянами та публічною владою роль зазначених організацій у захисті територіальної цілісності та державного суверенітету України.

Натепер у зазначеній сфері діє низка волонтерських організацій, серед яких: Всеукраїнський благодійний фонд «Патріот України» (м. Нікополь, Дніпропетровська обл.), благодійний фонд «Волонтерський рух Всеукраїнської допомоги військовослужбовцям та їхнім сім'ям» (м. Біла Церква, Київська обл.), Благодійна організація «Благодійний фонд сприяння розвитку Збройних сил

«Бастіон» (м. Київ), Благодійна організація «Благодійний фонд «Підтримка батальйонів України» (м. Київ), Благодійна організація «Благодійний фонд «Солдатські матері» (м. Запоріжжя) та ін. [12].

Більшість свого часу та зусиль останні спрямовують на: залучення фінансових ресурсів для реалізації потреб військовослужбовців, які несуть службу в зоні проведення антитерористичної операції, а також мирного населення, яке потерпає від збройного конфлікту, зокрема вимушених переселенців; правовий та соціальний захист, а також психологічну допомогу військовослужбовцям, які повернулися із зони проведення операції об'єднаних сил, іншим особам, які цього потребують; підтримку міських, регіональних і всеукраїнських програм подібних напрямів.

Аналіз діяльності волонтерських організацій надає нам можливість здійснити їх класифікацію за різними критеріями:

1) за масштабами діяльності: а) регіональні (у межах певної адміністративно-територіальної одиниці); б) національні (у межах всієї країни); в) міжнародні (у межах декількох країн).

2) за статевими ознаками: а) жіночі; б) змішані; в) чоловічі.

3) залежно від громадянства: а) національні (до складу яких входять лише громадяни однієї держави); б) волонтерські організації, до складу яких входять іноземці.

4) за порядком фінансування: а) дотаційні; б) автономні.

5) залежно від отримувачів волонтерської допомоги:

а) організації, що надають допомогу фізичним особам; б) організації, що здійснюють захист тварин; в) організації, що здійснюють охорону, відновлення об'єктів навколишнього природного середовища; г) організації, що здійснюють охорону, відновлення, збереження культурної спадщини, історико-культурного середовища, пам'яток історії та культури; г) організації, що сприяють діяльності державних та недержавних органів;

б) за віковою ознакою учасників волонтерських організацій: а) до складу яких входять неповнолітні особи; б) до складу яких входять особи похилого віку; в) до складу яких входять лише особи старші 18 років;

7) за кількісним складом: а) малочисельні (до 10 осіб); б) середні (від 10 до 30 осіб); в) численні (більше 30 осіб).

Висновки. Запропонована класифікація волонтерських організацій хоч і стосується широкого аспекту ознак відповідних організацій, але вона не є остаточною і такою, що враховує всі організаційно-функціональні аспекти їхньої діяльності, оскільки інститут волонтерських організацій та законодавче забезпечення їхньої діяльно-

сті постійно змінюється з урахуванням вимог часу та потреб об'єктів надання волонтерської допомоги.

Література

1. Волонтерський рух: світовий досвід та українські громадянські практики: аналітична доповідь. Київ: НІСД, 2015. 36 с.

2. Економічна енциклопедія / гол. ред. Б.Д. Гаврилишин. Київ: Видавничий центр «Академія», 2001. Т.2. 848 с.

3. Кондаков Н.И. Логика. Москва: Издательство Академии Наук СССР, 1954. 512 с.

4. Конверський А.Є. Логіка: підруч. для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Четверта хвиля, 1998. 272 с.

5. Тофтул М.Г. Логіка: посіб. для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Видавничий центр «Академія», 2002. 368 с.

6. Логіка: навчальний комплекс / Сулим О.В., Сандюк Л.О., Симоненко С.П., Цибра М.Ф., Шмиголь М.Ф.; під ред. О.В. Сулима. 3-е вид. Одеса: Астропринт, 2004. 232 с.

7. Хоменко І. Логіка: підруч. для вищих навчальних закладів. Київ: Абрис, 2004. 356 с.

8. Повторева С.М. Словник з логіки. Львів: «Магнолія-2006», 2009. 196 с.

9. Сербин Р.А. Благодійні організації, їх види та класифікація. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Юридичні науки. 2015. Вип. 2-3. С. 151-154.

10. Василенко В.А. Основи теорії міжнародного права. Київ: Вища школа, 1988. 288 с.

11. Про волонтерську діяльність: Закон України від 19 квітня 2011 р. № 3236-VI. / Верховна Рада України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3236-17> (дата звернення 26.02.2018).

12. Єдиний реєстр волонтерських організацій. URL: mlsp.kmu.gov.ua/document/175293/v.doc. (дата звернення 17.10.2017).

13. Про захист тварин від жорстокого поводження: Закон України від 21.02.2006 № 3447-IV. / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3447-15> (дата звернення 26.02.2018).

14. Закон України «Про внесення змін до деяких законів щодо волонтерської діяльності» від 05.03.2015 року № 246-VIII. / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/246-19> (дата звернення 26.01.2018).

15. URL: <https://www.msp.gov.ua/timeline/Volonterstvo.html> (дата звернення 26.01.2018).

16. URL: <http://dopomoga-armii.com.ua> (дата звернення 26.01.2018).

*Сірко В. С.,
аспірант кафедри адміністративного права
та адміністративного процесу
Одеського державного університету
внутрішніх справ*